

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY ČR

PŘEHLED PŘEDNÁŠEK

Úvod

Utváření středoevropské přírody a krajiny

Přírozené lesní ekosystémy

Problematika ochrany lesů

Přírozené i antropogenní nelesní ekosystémy

Problematika ochrany nelesních stanovišť, mokřadů a vod

Územní ochrana v ČR

Druhová ochrana v ČR (ohrožené druhy, mapování, záchranné programy, reintrodukce), Natura 2000

Invazní druhy rostlin a živočichů

Ochrana krajiny - územní systémy ekologické stability

Krajinotvorné procesy

Zákon 114/1992 o ochraně přírody a krajiny (výběr)

PROČ CHRÁNIT PŘÍRODU ?

- Část veřejnosti má k přírodě vztah
- Některé druhy se mohou v budoucnu ukázat jako důležité
- Vymizení rostlinných či živočišných druhů je definitivní ztrátou
- Lidé by měli chránit to, z čeho vzešli
- Druhově bohatší ekosystémy jsou větší zárukou do budoucnosti

PROČ CHRÁNIT KRAJINU ?

- Krajinný ráz výrazně ovlivňuje pocity lidí
 - jednotvárná či dokonce zdevastovaná krajina znechucuje
- Krajina byla, je **a bude** zdrojem obživy
(zemědělství, lesnictví, rybníkářství...)
- Narušená krajina trpí četnými negativními jevy a značně ovlivňuje kvalitu života společnosti
(eroze půd, záplavy, sucha, kalamity)

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

Ochrana přírody a krajiny jsou pojímány jako propojený celek s některými společnými aspekty, např.

- ochrana druhů se neobejde bez ochrany jejich biotopů (stanovišť)
- jednotvárná krajina znamená úbytek útočišť pro řadu druhů
- druhově chudá krajina je obvykle náchylná k negativním jevům

Vyjádřením této provázanosti jsou jednak státní instituce, především

[Agentura ochrany přírody a krajiny ČR](#) ,

jednak zákonné mechanismy, především

[Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny](#)

UTVÁŘENÍ KRAJINY A PŘÍRODY ČR

Biogeografické zóny Evropy (vegetační pásma)

Tundra: nejsevernější části Eurasie (za polárním kruhem), mělká půda, věčně zmrzlá (permafrost). Bezlesí, nízká vegetace: vrba bylinná, bříza trpasličí, borůvka, vřes obecný...

Tajga: boreální jehličnatý les na podzolových půdách. Vegetace: smrky, méně borovice, směrem na východ jedle (mykorrhiza s houbami).

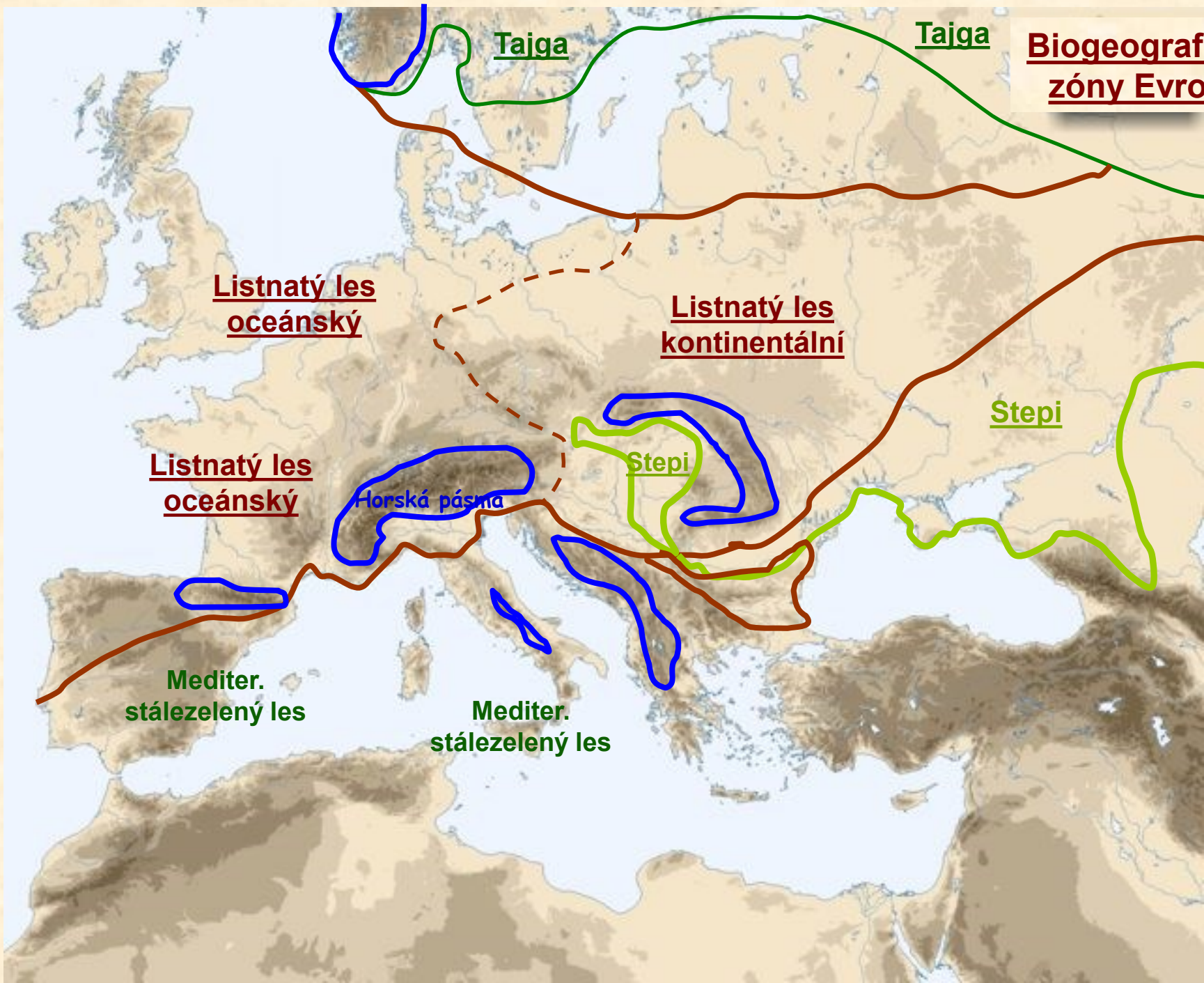
Středoevropský listnatý opadavý les: řada stupňů na hnědozemních půdách. Duby, buky, lípy, javory, jasany..., řada bylin a živočichů.
- oceánské (atlantské) lesy: západní Evropa
- kontinentální lesy: střední a východní Evropa (včetně ČR)

Stepi mírného pásma: luční a suché stepi východní Evropy a lesostepi. Černozem. Duby, méně břízy. Z bylin trávy, kostřavy, kavyly...

Mediterránní stálezelený les: úzký pruh podél Středozemního moře. Dub cesmínový, dub korkový, olivovník, borovice přímořská. Dnes téměř neexistuje, přeměněn na macchie (křovinaté porosty) nebo garrigue.

Horská pásma: montánní oblasti (alpínské). Alpy, Karpaty, Pyreneje, Apeniny, balkánská a skandinávská pohoří

Biogeografické zóny Evropy

TERMINOLOGIE GEOGRAFICKÝCH OBLASTÍ

Palearktická oblast: oblast Evropy (vč. Islandu), Asie (bez indomalajské oblasti a jižního cípu Arabského poloostrova) a severní Afriky (vč. Sahary a Kanárských ostrovů)

Boreální o.: oblast rozkládající se v mírném pásmu Eurasie a Severní Ameriky, charakteristickým lesem je jehličnatý boreální les - tajga

Cirkumpolární o.: oblast arktické části severní polokoule

Mediterránní o: oblast kolem Středozemního moře

Panonská o.: oblast stepí (Panonské nížiny)

Pontická o.: oblast stepí kolem Černého moře

Kosmopolitní druhy: globální rozšíření druhu či skupiny. Chybí jen ve velmi specifických biotopech.

UTVÁŘENÍ PŘÍRODY A KRAJINY ČR

HISTORIE

Nejvýznamnější vliv: období čtvrtohor

(kvartér, antropozoikum: cca 2,5 mil let → současnost)

Pleistocén: cca 2,5 mil. let → cca 12 000 let

Holocén: cca 12 000 let → současnost

Pleistocén byl charakteristický střídáním dob ledových (glaciálů) a dob meziledových (interglaciálů).

V obdobích glaciálů byla významná část pevniny pokryta ledovci, hranice pásem se posouvaly k jihu a teplomilné druhy ustupovaly. Šířily se druhy severské a horské.

V obdobích interglaciálů severské a horské druhy ustupovaly nebo nacházely útočiště v horách či na rašeliništích; šířily se druhy mediteránní.

Konec poslední doby ledové: cca 10 000 let př.n.l., krajina měla charakter tundry a studené stepi (vrba křehká, bříza trpasličí, méně borovice; velcí savci: sobi, nosorožci, losi, dožívající mamuti...).

Některé druhy přežily dodnes a jsou tak označovány jako glaciální relikty (vrba křehká, bříza trpasličí, myšivka horská, datlík tříprstý)

UTVÁŘENÍ PŘÍRODY A KRAJINY ČR

DRYAS a HOLOCÉN

- Preboreál** (9 500 - 8 500 př.n.l.): nárůst teploty a vlhkosti, krajina má charakter březo-borové tajgy. Šíří se borovice, bříza, osiky, vrby, olše.
- Boreál** (8 500 - 6 500 př.n.l.): další vzrůst teplot. V nížinách jsou stepi, ve vyšších polohách borové porosty s lískou. Šíří se však lípy, jasanů a jilmů, z horských oblastí i smrk.
- Atlantik** (6 500 - 4 800 př.n.l.): teplé a vlhké podnebí. Šíření dubů, buků, jilmů, lip a javorů. Vznikají smíšené listnaté lesy, smrk ustupuje do hor a na podmáčená místa. Lidé osídlují nížinné oblasti.
- Epiatlantik** (4 800 - 1 400 př.n.l.): mírné ochlazení, střídání vlhkých a suchých období. Ustupují borovice, lísky, poněkud i jilmů a lípy; šíří se habry, buky a jedle. Vzniká tzv. kulturní step, která umožňuje pronikání některých stepních druhů rostlin i živočichů.
- Subboreál** (1 400 - 700 př.n.l.): klima suché a nevyrovnané. Dotváří se dnešní vegetační stupňovitost. Zmenšování rašelinišť. Lidé využívají habrové a bukové doubravy a pronikají do podhůří; začíná odlesňování. Rozvoj pastevectví.
- Starší subatlantik** (700 př.n.l. - 700 n.l.): rozvoj rozsáhlých bukojedlových a jedlobukových lesů. Chladnější a vlhčí klima než dnes.
- Mladší subatlantik a subrecent** (700 n.l. - dodnes): odlesnění nížin, lidé pronikají do hor. Zvětšování ploch pastvin, vypalování a klučení lesů. Šíří se světlomilné dřeviny - duby, borovice, lísky, jalovec. Zemědělství vede k zornění půd, s následnými splachy ornice a degradací půd. Vzniká dnešní kulturní krajina.

HOLOCÉN – VLIV PŮSOBNÍ ČLOVĚKA

Počátky kolonizace:

- okolí velkých řek ⇒ mírné zvětšování nelesních ploch
- oblasti stepí ⇒ pastva

Bez drastických účinků

Středověk:

- ubývání lesů (získávání půdy pro pole a pastvu)
- mírné změny druhového složení lesů + hospodaření v lesích
- zvětšování ploch kulturní stepi
- vytváření rybníčních oblastí
- tvorba luk v nivách řek, vznik vinic a sadů

Bez drastických účinků (s výjimkami)

19. - 20. (21.) století:

- zásadní změny druhového a věkového složení lesů
- intenzifikace zemědělství ⇒ zcelování pozemků, intenzivní hnojení, aplikace pesticidů, meliorace pozemků, mechanizace, (**akcelerace po 2.sv.válce**)
- zábory půdy (průmysl, města, chataření, zahrádky, komunikace)
- zásadní zásahy do toků řek
- úbytek ekotonů
- fragmentace krajiny, těžba surovin (vápence, písků, štěrků, kamene, rašeliny...)
- produkce toxických látek (těžké kovy, oxidy síry a dusíku, pesticidy..... aj.)

Zničující účinky na populace rostlin a živočichů

PŘIROZENÉ EKOSYSTÉMY

TERMINOLOGIE

Zonální (gradální) ekosystémy

Azonální (agradální) ekosystémy

Sukcese

Klimax

Metapopulace